

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2 Cuius virtutis sit actus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

namque expresse ponit martyrii Christi meritum in innocen-
tibus, & non solum premium glorie, nec ex speciali privilegio
dicit hoc competere innocentibus. Et constat qd eadem est ratio
de omnibus iustis propter Christum occisis, puta: quia sunt
Christianorum filii. Nam Christianitas est, quia mors est. Mor-

tem autem ratione
Christianitatis mar-
tyres sunt, ut infra
patebit.

In eodem articulo,
in responsione ad se-
cundum Martinus in
eodem q. occurrit co-
tra authoris solutio-
nem, directe argues,
dicens quod cum
hac solutione adhuc
sit vis rationis, quia
si occiderent se, a-
ctum illicitum, & non
martyrii haberent.
Vnde & aliter re-
sponder dupliciter.
Primo, quod non oc-
ciderent ex intencio-
ne, quia licet actum
committerent unde
sequeretur mors eam-
dem, non tamen in-
tendebant per hoc
mori, sed servare pu-
blicitatem. Secundo,
quod ignorantia iu-
ris adhaeret ferore
iudicis, excusant
cas ne hoc imputa-
rent eis ad demeri-
tum, quod alias fuit
peccatum.

Sed haec Martini
dicta facile ostendunt
veritatem aliena:
quoniam sola autho-
ris solutio satis facit
argumento tendens
ad hoc qd ex speciali
iustitiam iustitiam mu-
lieres ille se occide-
runt, ita qd martyres
seipias facerent diu-
ina autoritate. Ex-
culationes siquidem
ambrosii a Marti-
no, fallax atque perniciosa sunt, tam ex parte voluntatis,
quam ex parte intellectus. Si quidem ex parte igno-
rantiae, errat: quia ignorantia iuris naturalis contra prece-
pta priora preceptis decalogi nullum excusat. Constat au-
tem quod non occidere seipsum est prius preceptum, quam
Non occides, quod est preceptum decalogi: sicut amor sui-
met prior, & naturalior est, quam amor alterius. Prima au-
tem ex parte intentionis implicat, sicut protestatio contra
factum. Reticulum, immo fauam est, aliquid suspendere
se lethaliter, & non intendere mori, aut periclitari se in cor-
de, & ad mortem, & non intendere mori: & similiter
proicere se in ignem, aut fluvium, aut mare, & non intende-
re submergi, aut comburi: nisi quis utique adeo despiciat, ut
dicat id solum esse ex intentione, quod est principaliter in-
tentionem: & propterea secundario voluit non imputari. Nam
sic Iudas excusatur, qui non propter mori se suspendit, sed ut
poenitentiam ageret, vel enaderet miseriam. Et eadem est ratio
de ceteris se interficientibus; quia omnes aliud a morte
principaliter intendunt per actum illum voluntarium, quo
mortem causant, sciendo quod actus ille inferit mortem, ut est
in proposito. Et ex hoc habes unde a Martino ibidem cauere
debeas dicente, quod in casu, in quo christianus a tyranno con-
stinus coram idolo sic, quod habet ante se foueam ita altam,
ut cassis sit mortalis, & habeat statum a tyranno sibi imposi-
tum, quod si stat, intelligitur adorare idolum, nec potest decli-
nare a stando ante idolum, nisi precipitando se in foueam mor-
tis, qd si ex timore facit, & protestando verbis, quod non intendit ado-
rare idolum, scandalizatur altantes, quod benefacit precipita-
re se in foueam non intendendo mori, sed committendo se diu-
inae providentiae: iam enim patet, quod ista non volitio mortis,
implicatio est. Esset namque hoc tentare Deum, & peccatum

acceleratus est miraculose liberi
arbitrii, ita qd etiam voluntarie
martyrii passi sunt. Sed quia hoc
per autoritatem Scripturae non
probat, ideo melius dicendum
est, quod martyrii gloriam, qua
in aliis propria voluntas meretur,
illi paruuli occisi per Dei gratiam
sunt affecti. Nam effusio sangui-
nis propter Christum vicem gerit
baptismatis. Vn sicut in pueris
baptizatis per gratiam baptismati-
lem meritum Christi operatur
ad gloriam obtinendam, ita & in
occisis propter Christum, meritum
martyrii operatur ad palmam
martyrii consequendam. Vnde
Augustinus dicit in quodam sermone
de epiphania quasi eos allo-
quens, ille de vestra corona du-
bitabit in passione pro Christo,
qui etiam paruuli baptismum
prodesse non aestimat Christi. Non
habebatis aetatem, qua in passu-
rum Christum crederetis, sed
habebatis carnem, in qua pro
Christo passuro passionem susti-
neretis.

Ad secundum dicendum,
quod Augustinus ibidem * dicit esse
possibile, quod aliquibus fide di-
gnis testimonibus diuina per-
suasit autoritas Ecclesiae, ut di-
ctarum sanctorum memoriam
honoraret.

Ad tertium dicendum, quod
praecipua legis dantur de actibus

A mortalissimum. Neque ipse daret occasionem scandali circum-
stantibus, sed ipsi acciperent ex se scandalum. Semper ergo oc-
cidere seipsum est illicitum, nisi diuina id autoritate fiat, quod
authoris solutio dicit.

In eodem articulo in responsione ad tertium, dubium occurrit de

martyribus, qui ipse
se martyrio obzu-
lerunt: quoniam vi-
dentur dedisse tyran-
nis occasionem iniu-
ste agendi, quando
non erat de necessi-
tate praecipui subire
martyrium, sed pote-
bant salua conscientia
se non offerre.
Ad hoc dicitur, qd
sancti martyres ipse
se procedebant qua-
do eis expedire vide-
batur ad actus fidei
exterioris, puta pre-
dicationem, vel con-
fessionem, vel ad actus
fraternae charitatis,
ut in art. 1. author di-
cit, etiam si non erant
in praecipuo pro tunc
hi actus, scientes qd
inde tyranni sume-
rent occasionem af-
figendi, & occiden-
di eos, & non proce-
debant ad prouocan-
dum eos ad afflictio-
nem, vel mortem in-
ferendam. Et ideo
non dabant tyrannis
occasionem iniuste ag-
di, sed ipsi accipiebant
talem occasionem ex
bonis actibus, quibus
dabant sponte ope-
ram imperterriti fan-
cti illi. Et propte-
rea dicuntur sponte
se ad martyrium ob-
tulisse. Vnde & de
beato Antonio legi-
tur, quod ibat qui-
dem cum martyri-
bus, optans esse mar-
tyr, & trisubatur

q. 108. art. 1.
ad 4.

ARTICVLVS II.

Utrum martyrium sit actus for-
titudinis.

Ad secundum sic proceditur.
Videtur, quod martyrium
non sit actus fortitudinis. Dicitur
enim martyr in graeco, quasi tes-
tis. Testimonium autem reddi-
tur fidei Christi, secundum illud
Act. 1. Eritis mihi testes in Hieru-
salem, &c. & Maximus dicit in quo-
dam sermone. Mater martyrii est fi-
des catholica, in qua illustres ath-
letae suo sanguine subscripserunt.
ergo martyrium est potius actus
fidei, quam fortitudinis.

quod non habebatur martyrio dignus. Numquam tamen prouo-
cauit ad sui mortem tyrannus.

Super Quaestione 124. Articulum secundum.

In articulo dubium occurrit ex Martino in dicto tractatu, q. 3.
volente, quod martyrium est actus illius virtutis, in gradu ta-
men heroico, ad quam spectat actus ille, pro cuius persistencia
patitur, ut si patitur pro iustitia, est actus iustitiae, & cetera. Ar-
guit ergo directe contra authorem quinque modis. Primo sic. Vo-
luntio iustitiae tam firma, ut nec pro cruciatu, & morte velit eam
deserere, est actus iustitiae: sed martyrium mentale pro iustitia
non est aliud quam huiusmodi volitio, ergo martyrium men-
tale pro iustitia est actus iustitiae, & consequenter martyrium
exterioris imperatum. Maior probatur, Omnes volitiones, quae
habent idem obiectum commune, pertinent ad idem genus vir-
tutis, licet per diuersas circumstantias, quae se habent ut obiecta
partialia volitionum, vel nolitionum possent ad diuersas spe-
cies pertinere: sed haec duae volitiones, scilicet volitio iustitiae
absolute, hoc est, sine conditione mortis, & volitio iustitiae
cum conditione circumstantiae mortis, habent idem obiectum com-
mune, scilicet, opus iustitiae, ergo ambae pertinent ad idem ge-
nus virtutis: sed prima pertinet ad iustitiam, ergo & secun-
da. Secundo, Volitio cum contemptu mortis imperata ex-
ecutionis ne deseratur iustitia, aut spectat ad iustitiam tantum,
& habetur intentum: aut ad fortitudinem tantum, & hoc
non: quia fortitudo non inclinatur ad actum iustitiae per se, &
immediate: ille autem actus est volitio iustitiae: aut ad vtran-
que, & hoc non, tum quia ille actus est unus, ergo pertinet
ad vnum genus virtutis, & non ad duos: tum quia omnis
actus,

Secunda Secundae S. Tho. PP. 3 actus,

actus, qui refertur in aliqua duo, in unum tanquam in substantiam actus, & in alterum tanquam in circumstantiam, pertinet ad illud virtutis genus, ad quod pertinet substantia actus: sed huiusmodi uoluntis fertur in opus iustitiae tanquam in substantiam actus, & obiectum primum, & principale: & fertur in cruciatu, & mortem

¶ 2 Præ. Actus laudabilis ad illam virtutem præcipue pertinet, quæ ad ipsum inclinatur, & quæ ab ipso manifestatur, & sine qua ipse non ualet: sed ad martyrii præcipue inclinatur charitas unde in quodam sermone Maximi dicitur. Charitas Christi in suis Martyribus uincit. Maxime etiam charitas per actum martyrii manifestatur, secundum illud Ioan. 15. Maiorem dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Sine charitate etiam martyrium nihil ualet, secundum illud primæ ad Corinth. 13. Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non ha-

bit, non proderit. Ergo martyrium magis est actus charitatis, quam fortitudinis. ¶ 3 Præ. August. dicit in quodam sermone de sancto Cypriano. Facile est martyrem celebrando tenerari, magnum uero fidem eius & patientiam imitari: sed in quoquoque actu virtutis præcipue laudatur uirtus, cuius est actus. Ergo martyrium magis est actus patientiæ, quam fortitudinis. SED CONTRA est, quod Cyprianus dicit in epistola ad Martyres, & Coesepores. O beati martyres, quibus uos laudibus prædicem: O milites fortissimi, robur corporis uestri quo præconio-

actus fortitudinis, ut patet ex supra dictis de actu quoque obiecto. Est quoque idem actus, & gloria Christi. Iei Dei actus charitatis, qui nit pro Deo factio diligere Deum supra uita, & mortem. Maiorem dilectionem nemo habet, quam ut propter unum uirtutum actus ratione rationum, charitatis tamen & fidei non actus fortitudinis autem elicitur. Fides namque per obiectum ut dicitur ad Ga. 5. mediante formam obiecti huius uelutium conditionibus. Patet autem fortitudinis quidem, quia ipse actus in quo operatur, scilicet sustinere mortem operatur, est fortitudinis ut patet ex prædictis. Actus operans cedens uirtutibus, est elicitus uirtutibus, quia ille scilicet actus emanans a pluribus uirtutibus, in infinitam illarum potentiam ut conuenit. Ecce est a uoluntate, & a concupiscentia, & a carnalitate, & a sensibus, & a respectu uero charitatis, qui est omnium uirtutum: respectu autem fidei, & dilectionem operatur, & ab auctoritate operatur, ad tertium habes. ¶ 4 Præmissis ad argumentum in oppositum dicitur primo, quod primi argumenti maior est ipsam ad salutem arguentis, scilicet quod ad salutem iustitiae: quoniam ex hoc ipso quod ad salutem bonam morem declinat, genus uirtutis fortitudinis uenit: Velle siquidem iustitiam sustinere, & perfectissime, ad iustitiam operatur, & mortem optimam siue propter iustitiam, & mortem genus uirtutis fortitudinis est. Ex quo patet, quod alium obiectum alterius generis, ut est in secunda uoluntate siue sit una, siue multiplex, nunc, includit actum, & obiectum alterius generis, puta, sustinere mortem operatur, minor quoque est fallax: sed martyrium magis est aliud quam huiusmodi uoluntis. Actus iustitiae contra se habet ad hoc de obiecto tolerantiam mortis quoniam martyrium magis est tolerantiam mortis ut proprium obiectum, & tolerantiam testis directe respicit, & tolerantiam per hoc uelle testificari quod est martyrium, respicit ipsum sustinere, quod est testimonium iustitiae autem pro causa, cuius oppositum est sustinendum mortem ne delectetur uirtutem negare sequela. Actus est uirtutis generis uirtutis quoniam sit quod uirtutem generis actus sit in pluribus uirtutibus, & mo- Ad secundum dicitur, quod probatioem est eundem actum rationem rationem, & ad unum genus uirtutis, & ad unum

que est a noticia illa, quam testis habet de se, & quod uirtutis testimonium spectat ad astrologum ut sit: & testimonium illis tali die fecit testamentum, & spectat ad

bucro, nihil mihi prodest, ergo martyrium magis est actus charitatis, quam fortitudinis, ¶ 3 Præ. August. dicit in quodam sermone de sancto Cypriano. Facile est martyrem celebrando tenerari, magnum uero fidem eius & patientiam imitari: sed in quoquoque actu virtutis præcipue laudatur uirtus, cuius est actus. Ergo martyrium magis est actus patientiæ, quam fortitudinis.

SED CONTRA est, quod Cyprianus dicit in epistola ad Martyres, & Coesepores. O beati martyres, quibus uos laudibus prædicem: O milites fortissimi, robur corporis uestri quo præconio-

actus fortitudinis, ut patet ex supra dictis de actu quoque obiecto. Est quoque idem actus, & gloria Christi. Iei Dei actus charitatis, qui nit pro Deo factio diligere Deum supra uita, & mortem. Maiorem dilectionem nemo habet, quam ut propter unum uirtutum actus ratione rationum, charitatis tamen & fidei non actus fortitudinis autem elicitur. Fides namque per obiectum ut dicitur ad Ga. 5. mediante formam obiecti huius uelutium conditionibus. Patet autem fortitudinis quidem, quia ipse actus in quo operatur, scilicet sustinere mortem operatur, est fortitudinis ut patet ex prædictis. Actus operans cedens uirtutibus, est elicitus uirtutibus, quia ille scilicet actus emanans a pluribus uirtutibus, in infinitam illarum potentiam ut conuenit. Ecce est a uoluntate, & a concupiscentia, & a carnalitate, & a sensibus, & a respectu uero charitatis, qui est omnium uirtutum: respectu autem fidei, & dilectionem operatur, & ab auctoritate operatur, ad tertium habes. ¶ 4 Præmissis ad argumentum in oppositum dicitur primo, quod primi argumenti maior est ipsam ad salutem arguentis, scilicet quod ad salutem iustitiae: quoniam ex hoc ipso quod ad salutem bonam morem declinat, genus uirtutis fortitudinis uenit: Velle siquidem iustitiam sustinere, & perfectissime, ad iustitiam operatur, & mortem optimam siue propter iustitiam, & mortem genus uirtutis fortitudinis est. Ex quo patet, quod alium obiectum alterius generis, ut est in secunda uoluntate siue sit una, siue multiplex, nunc, includit actum, & obiectum alterius generis, puta, sustinere mortem operatur, minor quoque est fallax: sed martyrium magis est aliud quam huiusmodi uoluntis. Actus iustitiae contra se habet ad hoc de obiecto tolerantiam mortis quoniam martyrium magis est tolerantiam mortis ut proprium obiectum, & tolerantiam testis directe respicit, & tolerantiam per hoc uelle testificari quod est martyrium, respicit ipsum sustinere, quod est testimonium iustitiae autem pro causa, cuius oppositum est sustinendum mortem ne delectetur uirtutem negare sequela. Actus est uirtutis generis uirtutis quoniam sit quod uirtutem generis actus sit in pluribus uirtutibus, & mo- Ad secundum dicitur, quod probatioem est eundem actum rationem rationem, & ad unum genus uirtutis, & ad unum

aliud genus. Nec hoc est contra doctores sanctos, aut philosophos. Immo oppositum est contra sanctos, & theologos dicentes aliquando circumstantiam trahere actum extra genus suum. Ut cum quis fornicatur in ecclesia, constat quod fornicatio est in genere incontinentie, & trahitur ad sacrilegium,

vocis explicem? Quilibet autem laudatur ex uirtute cuius actum exercet. ergo martyriū est actus fortitudinis.

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut ex supradictis patet, ad fortitudinem pertinet ut confirmet hominem in bono uirtutis, & maxime contra pericula, & præcipue contra pericula mortis, & maxime eius, quæ est in bello. Manifestum est autem, quod in martyrio homo firmiter confirmatur in bono uirtutis, dum fidem & iustitiam non deserit propter imminenti pericula mortis, quæ etiam in quodam certamine particulari a per-

secutoribus imminet. Vnde Cyprianus dicit * in quodam sermone. Vidit admirans præsentium multitudo cœlestis certamen, & in prælio stetit seruos Christi uoce libera, mente incorrupta, uirtute diuina: unde manifestum est, quod martyrium est fortitudinis actus. Et propter hoc de martyribus legit Ecclesia. Fortes facti sunt in bello.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in actu fortitudinis duo sunt consideranda, quorum unum est bonum, in quo fortis firmatur: & hoc est fortitudinis finis. Aliud est ipsa firmitas, qua quis non cedit contrariis pro-

Ad secundum, & reliqua non oportet repetere responsiones. Iam n. distinctum est de impedimentis. Nec probatio allata. Quia tum inclinatur uirtus ad actum proprium, tum ad tollendum illius impedimenta, ad aliud ualeat, nisi ad impedimenta eiusdem generis: quia sicut uirtus non inclinatur ad actum suum nisi in propria materia, ita nec ad tollendum impedimenta nisi communicata in materia, qualia non sunt quæ ex extraneis sui generis procedunt. Quæ autem non conueniunt in materia, ab illa tollenda sunt uirtute, quæ circa illam uersatur materia. Et quia timor mortis est impedimentum in materia diuersa a materia aliarum uirtutum, quæ ut patet 2. Ethic. est propria fortitudinis materia: ideo tollere hoc impedimentum respectu cuiuscumque uirtutis spectat ad fortitudinem tamquam habitum elicentem: ad alias autem uirtutes, tanquam ad finem materia. Et si bene aduertamus, ponere quod quilibet uirtus tollit omnia impedimenta sui actus, est confundere materias uirtutum, cuiuslibet uirtuti attribuendo materiam omnis uirtutis, Et sic quia temperantia actus potest impediri per pecuniam, per honorem, per timorem mortis, per uindictam affectum &c. ad temperantiam actus spectare mediū contra auaritiā, contra ambitionem, contra timiditatem, contra irā &c. eligere, quod est ridiculum apud distinguentes uirtutes penes materias, iuxta Aristotelinam in 2. Ethic.

Et si contra hæc obicitur, quod aduertantur hæc dictis superius, hoc est, in q. 65. præcedentis libri de connexionione uirtutum loquendo: quia ex hoc ipso, scilicet quod temperantia est tollere quæcumque annexa impedimenta, illatum est, quod exigit prudentiam totalem: non sicut enim dicta ibi cum dictis hic: Respondetur, quod uirtus moralis potest dupliciter considerari. Primo, ut electiua præcise: & sic proculdubio non se extendit ad connexas materias, quæ sunt propriae aliarum moralium uirtutum. Et hoc est, quod hic dicimus. loquimur. n. de uirtute fortitudinis secundum se ut electiua propria mediū. Alio modo consideratur ut est electiua, & temperatiua omnium ad sui salutem necessariorum: & sic proculdubio nulla moralis uirtus est perfecta, nisi sit electiua mediū excludendo impedimenta propria, & imperatiua actuum excludentium impedimenta alia ab extra occurrentibus. Et sic in præcedenti lib. de uirtute morali perfecta tam elicitiua, quam imperatiua uerificatur dicta. Temperantia. n. licet ut elicitiua tantum est, sit solum exclusiua impedimentorum ex incontinentia, aut insensibilitate procedentium, quia tñ exclusio horum non sufficit ad saluandam temperantiam in animo: ut patet de muliere, quæ non ob delectationem, sed auaritiā fornicatur, corrumpitur enim illius temperantia ab extraneo contrario ut patet: ideo oportet ad hoc ut temperantia sit ita perfecta ut sit sufficiens saluare se ipsam, quod sit etiam perfecta imperatiua, hoc est, ut habeat actum imperii ad alios actus exclusiuos extraneorum contrariorum, puta ad imperandum actui fortitudinis, ne propter timorem mortis perdatur temperantia, ad imperandum actui liberalitatis, ne scilicet propter lucrum perdatur temperantia, & sic de aliis. Nulla ergo est inter dicta ibi, & hic contrarietas. Et scito quod ex uirtute morali, puta, temperantia perfecta, primo inferri optime potest connexio eius cum prudentia totali: quoniam temperantia exigit prudentiam necessariam ad suam salutem, ut patet: sed ad suam salutem exigit prudentiam totalem. Quod probatur, & patet ex hoc, quia temperantia nata est corrigi a contrariis aliarum uirtutum cardinalium.

Secunda Secunda S. Tho. pp 4 lium,

Lia. episto. 6 ad marcytes, & confesores, no remote a principio.

nam religio iustitia pars est. Ad tertium dicitur, quod licet maior possit negari, & sit manifeste falsa ad sensum arguentis, loquendo tamen simpliciter & absolute distinguenda est, quod dupliciter potest intelligi. Primo, quando ista duo, scilicet, & id quod est ad finem, secundum se non sunt diuersorum generum moralium. Secundo, quando ista duo secundum se sunt diuersorum generum. Si enim ista duo non sunt secundum se diuersorum generum, maior est ueritas: si autem sunt diuersorum generum, maior est falsa. Et quia in proposito iustitia, & sustinere mortem sunt secundum se diuersorum generum, ideo maior, ut est ad propositum arguentis, est falsissima. Nam in sensu uero habet falsam minorem pro quanto includeret, quod hæc duo non sunt diuersorum generum. Probationes autem ab exemplis, falsum assumunt, nisi meretricis quis putet esse avaras, ut non peccet peccato incontinentie. Et similiter fures ac latrones ut luxuriantur, putet quis sic esse luxuriosos, ut nec fures sint, nec latrones, quod constat ad sensum esse falsum. Nec est uerum quod Aristoteles in 4. Ethic. dicit illam maiorem, ut ille assumit: immo dicit oppositum, dum dicit quod qui furatur ut moechus, magis est moechus quam fur. Est ergo secundum Aristotelem, & moechus, sed magis moechus. Et hæc est ueritas.

Ad quartum negatur minor. Aliquod martyrium non est aliud quam iustitia eleuata super omnem iustitiam, &c. Iam enim dictum est falsum esse, quod omnis uirtus in gradu heroico est per se ipsam toleratiua mortis: hoc enim non nisi mediante fortitudine facere potest.

Ad quintum dicitur, ut superius dictum fuit, quod uincere impedimenta propria quæ, ex propriis contrariis emergunt, spectat ad eandem uirtutem, ad quam spectat actus qui impeditur. Vnde ad temperantiam spectat uincere impedimenta ex insensibilitate, & incontinentia: ad iustitiam, ex iniustitia: ad liberalitatem, ex auaritia, & prodigalitate, & sic de aliis: sed uincere impedimenta extranea hoc est, ab aliorum contrariis propriis prominentia, non spectat ad illam uirtutem, sed ad aliam, illam scilicet quæ medium inter illa contraria tenet, & ratio huius diuersitatis est ipsa diuersitas uirtutum secundum diuersitatem diuersitatis materiarum. Et hinc procedit, quod quilibet uirtus eget anima ut scilicet ab extraneis impedimentis protegetur eam. Propter quod oportet quod qui unam habet uirtutem perfectam, omnes habeat. In proposito autem impedimenta mortis respectu temperantia, auaritiæ sunt impedimenta extranea, & non spectat ad iustitiā heroicam, nec ad temperantiam heroicā uincere talia impedimenta. In eodem 2. art. in responsione ad primum occurrit dubium ex mortuo ibidem directe contra hanc responsionem arguente, pro qua tñ hic dicitur, quod firmare animum in bono iustitia contra pericula mortis, spectat ad fortitudinem: quia sic sequeretur quod fortitudo haberet oēs materias uirtutum per obiecta communia, & principalia. Probatur sequela confirmatio hominis in bono iustitia, aut fidei contra pericula mortis, non est aliud quam uoluntatis non oblatæ, proposita sibi conditione mortis: sed hæc uoluntatis directissime pertinet ad iustitiā, & mortis conditio non se habet nisi tanquam circumstantia, ergo. Deinde arguit argumentis allatis in præcedenti dubio, præsertim. Omnis uirtus inclinatur ad tollendum impedimenta actus sui, quia quantum inclinatur in actum suum, tantum inclinatur ad tol-

Num. s. ab iniustitia, & timiditate, ut patet de adultera non propter delectationem, sed ut uiolentiam mariti: & de fornicaria ex timore mortis. & similiter est de fornicaria ex auaritia: Nisi enim ad sit rectum iudicium, consilium, ac preceptum circa huiusmodi impedimenta, consistat quod per diu temperantia declinatio a medio in ueneris, & eligendo alterum extremum. Insuperantia. Periculosum autem est, quod prouidere omnibus huiusmodi impedimentis ad prudentiam totale spectat, hoc est, ad prudentiam simpliciter, & non in hac sola materia: quoniam uniuersa materia agibilia, in his comprehenditur potestibus impedire, ut patet. Et haec sunt dicta, ut scias connexionem uirtutum, ut diu necessaria fructu, & non oportere recurrere ad uirtutes perfectas imperatiue: quae licet clarius connexionem conueniat, & ueritati inuitatur absolute, non tamen ex diffinitione uirtutis data. Eth. habetur primo: quoniam diffinitio uirtutis secundum electionem, in propria tamen materia, intelligenda proprie est, quauis a me meritis extenta ad eandem secundum imperium ad sui saluam necessarium, quod non primo, sed secundo ad uirtutem spectat: & ideo ex diffinitione uirtutis habetur secundario perfectio imperatiua uirtutis. Et quia uera ac perfecta uirtuti continentur, licet secundario, continentur connexionem uirtutum, ut ibi monstratum est, & praesentia seruit proposito, ubi dicimus quod iniustitia non infra limites sistens proprios, sed ut imperat actui fortitudinis sustinet morem propter laudandam iniustitiam, & similiter temperantia, & aliae uirtutes faciunt. Unde non confunduntur materiae uirtutum, sed conueniunt tam uirtutes, quam earum materiae, & reflectitur actus unus super actum alterius.

In eadem responsione ad primum eiusdem secundi articuli, circa illud, quod hoc bonum in quo aliquis fit naturae est fortitudinis finis, dubium occurrit: quia ex hoc sequeretur, quod cum quis sustinet mortem propter castitatem, ac per hoc firmatur in bono castitatis, quod finis fortitudinis esset bonum temperantiae: quod est inconueniens, quoniam finis est nobilior eo, quod est ad finem: fortitudo autem est temperantia nobilior, & non e contra. Et augetur dubium, quia auctorem loqui de fine fortitudinis ex parte actus fortitudinis probatur ex uerbis eiusdem in sequenti articulo, ubi dicitur, Tolerare mortem non est laudabile secundum se, sed solum in quo ordinatur ad aliquod bonum, quod consistit in actu uirtutis, puta ad fidem, & ad dilectionem Dei. Unde ille actus uirtutis cum sit finis, melior est, haec ille. Ex ultimis liquidem uerbis habetur, quod ille actus uirtutis, propter quem fortis sustinet, & in quo firmatur, est finis, & melior actu fortitudinis.

Ad hoc dubium dicitur sequenti articulo, ubi, allegata uerba discutientur. In eadem responsione dubium aliud ex Martino ibidem occurrit, directe contra hanc responsionem arguente, pro quanto dicitur, quod martirium comparatur ad fidem sicut ad finem, in quo quis firmatur, & ad fortitudinem ut ad habitum elicentem. Ista inquit solutio non uidetur sufficere, nam quia falsum: quoniam non ideo quis firmatur in fide, quia pro fide suscipit martirium, sed e contra, quia firmatus est iam in fide, ideo pro fide suscipit martirium: quia non satis facit argumento, quia dato quod fides sit finis martirii, non propter hoc tamen habetur quod sit mater, quia mater non est propter quam res est, sed per quam res est. Haec Martinus.

Potest & contra idem argui, quia per martirium fides martiris euacuat: quoniam martir per martirium transit ad patriam caelestem, ergo fides martiris non est finis sui martirii. Finis enim acquiritur, aut conseruari debet per id, quod est ad finem, & non debet desinere esse, ut de fide contingit in proposito.

Ad primum Martini dicitur, quod quia causa sunt iniucem causa, non inueniunt utrumque uerum esse, scilicet quia firmus in fide, ideo imperatiue suscipit martirium: & e contra, quia suscipit martirium, ideo & meritorie, & ut per medium ad finem, & saltem per redundantiam firmatur in fide.

Ad secundum eiusdem dicitur, quod quia finis in operabilibus

est sicut principium in speculabilibus, & terminus in imperatiuis actibus uirtutis obligatiuis, quod bonum fidei est finis martirii, nisi meritorie potest primario imperari, quod ipse fidei bonum. Unde ad probandum proprium per modum uirtutis elicentis. Et inde est, quod martirium est actus charitatis ut imperantis, fortitudinis autem ut elicentis: inde etiam est, quod utrumque uirtutem manifestat. Quod autem sit meritorium, hoc habet ex charitate sicut & quilibet uirtutis actus, & ideo sine charitate non ualeat.

Ad tertium dicendum, quod sicut dictum est, principior actus fortitudinis est sustinere, ad quem pertinet martirium: non autem ad secundarium actum eius, qui est aggreddi. Et quia patientia deseruit fortitudini ex parte actus principalis, qui est sustinere: inde est, quod comitatur in martiribus patientia commendatur.

non oportet, dici quod martir per martirium moriendo uiuonem, quae succedit fidei, quae tamen euidenter respicit eorum quae sunt fidei. In responsione ad secundum eiusdem Martini ibidem uolente aliquid martirium de potestatis, etiam imperari: quia licet aliqui dicant mortali libere morem, ut non negentur, sed martirium esse sine charitate: ac per hoc, hoc non obstat, tum quia hoc non negatur, quia sicut ponit obicem: quia si hoc non ualeat, actus martirii, ac per hoc ad imperari.

Ad hoc dicitur, quod martirium non est actus, sed secundum ueritatem, ut in limbo dicitur, sed ueritatem, secundum suum genus est actus, tamen ut praedictum est. Et ratio est, quod in ipso facto praeparat Christi uirtus, ut per se minoribus uirtutibus, & consequenter omnibus corporalibus, & spiritualibus, per hoc bonum, ut enim omnia secundum ueritatem moriuntur, ut in fine: & uirtutes praeparat habitus, ut habet uirtutum, pro quanto sunt in se, & in se, se ioris dilectionis, quo Deus ut charitas diligitur super omnia, est actus charitatis, & actus, quo Deus ut finis, & diligendum, per genere actus charitatis, imperans uirtutes, martirii actum charitati attribuit, dicitur, nemo habet, &c. Verum quia nullus, ut genere bonus, qui possit male fieri, & per actus exteriores fidei, spei, charitatis, &c. martirii actus potest male fieri, per se, & per Christi, sustinet mortem propter suum actus imperandus, quantum est ex se, & ab inani gloria. Et quia talis imperans intentionis, coram Deo est martirium, habetur per Christi martirium. Et dicitur, quod sustinere mortem sic fit, pro quo netur ad aliquod contrarium aliquid, quod stabit autem in articulo ultimo huiusmodi spectat ad ueritatem fidei: ac per hoc, &c. Quo fit, ut martirium habens certum, scilicet quod sit uoluntaria tolerantia, dei Christiani in fauorem, seu bonum, mi, nunquam sit imperans nisi ad charitatem, quia scilicet talis actus est sine genere, & ad primum autem argumentum, in peccato mortali existens, sapienter, & tatum huiusmodi actum prosequens, haberet: ita quod charitas in se, & in actus ac propostis, & principio imperans, martirii esset imperans a charitate, &c.

post inchoatum imperium, ante tamen mortem. Et tunc quia...

ARTICVLVS III.

Utrum martyrium sit actus maxime perfectionis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod martyrium non sit actus maxime perfectionis. Illud enim ad perfectionem uidetur pertinere, quod cadit sub consilio, non sub precepto, quia scilicet non est de necessitate salutis: sed martyrium uidetur esse de necessitate salutis. dicit enim

est instans infusions charitatis, quasi imperium informatum charitate fit terminus temporis immediate procedens, quo deliberatum, & propositum est.

Et per hoc patet solutio utriusque obiectionis Martini, quia non universaliter uerum est, quod in principio imperij adest charitas, quoniam obex nullus obstat: nec charitas huiusmodi est consequens, sed imperans martyrium. At si contra hoc asseratur illud auctoritas in quolibet 4. questio. 10. arti. scilicet. Quod aliquis abique charitate potest iussere martyrium, iuxta illud Apostoli. Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habeam &c. Respondeo, quod ibi auctor loquitur de possibili potentia penerse uoluntatis. Po. est enim peneria uoluntas humana ex sua libertate peneria, & ostinate uelle peneriare in concubinato quandiu uixerit, & simul uelle potius mori, quam fidem Christi negare. Et sic hoc potest homo simul uelle, ita potest simul efficere, ut scilicet in concubinato assensu peneriare uoluntarie occidatur, ne fidem Christi neget: hoc enim nullam contradictionem implicare manifestum est.

In presenti uero loco, dicendo martyrium esse actum a charitate imperatum, secundum regularem cursum loquimur, iudicantes actum martyrij secundum suam conditionem merita, & quod imperatum principium, aut quod elicitionis conueniat, ex suis conditionibus determinamus: est Martinus intendebat ita posse esse martyrium sine charitate, non errauit. Posset etiam quis in peccato mortali existens, ex improposito dormiens occidi, quia Christianus. tunc enim quia martyrio adulti, ratio generis mortali a: tuum, scilicet uoluntarium, deest: martyrium non est proprie loquendo: & ideo regulariter loquendo, ille fit occisus, non est saluus. Uterque ergo horum martyrum damnatus est: propter obicem appositum, licet ex diuersis causis proximis, quia in primo, ex pertinacia: in secundo ex prioris negligentia, quia in dormitum sine contritione. Si hoc namque fecisset, martyrium esse: cum suum habere in dormiente contrito non minus est credendum, quam in innocentibus.

Super Quaestione centesimo uiginti sima quarta Articulus sextus.

In artic. 3. eiusdem q. 124. dubium occurrit circa rationem littere, ad concludendum quod martyrium relatum ad fortitudinem, non est actus perfectissimus. Et est ratio dubij, quoniam cum dicitur, Quia tolerare mortem non est laudabile secundum se, sed solum secundum quod ordinatur ad aliquod bonum, quod consistit in actu uirtutis & cetera. aut sumitur ly tolerare mortem, secundum solum actus substantiam, aut secundum quod est actus fortitudinis informatus. Si namque sumitur primo modo, uerum dicitur, sed non inferri conclusionem intentam. Verum secundum est, quod tolerare mortem secundum se non est laudabile, quoniam nihil boni moralis ponit passio ista. Sed ad intentam conclusionem, scilicet, Martyrium relatum ad fortitudinem non est actus perfectissimus, nihil facit: quoniam martyrium sic acceptum, non importat solummodo tolerare mortem, sed fortiter tolerare mortem. Si uero sumatur secundo modo, tunc saluum assumitur, scilicet, Tolerare fortiter mortem non est secundum se laudabile: quoniam hic actus includit actualem fortitudinem ut formam, quia est morale bonum, & proximus finis tolerationis secundum suam substantiam, ut patet ex supra dictis, ac per hoc est secundum se laudabile.

Ad hoc dicitur, quod cum fortitudo sit circa mortis pericula optima, ut patet ex 3. Ethicorum, ad fortitudinis actum duplex, seu dupliciter oportet concurrere bonum moralis uirtutis. Primo ad

constituendum materiam eius optimam, hoc est, constituenda mortis pericula in optimo esse, aliter non essent materia circa quam ueritaretur fortitudinis uirtus: praesupponit siquidem fortitudo pericula circa quae ueritaretur, esse maxima & optima. Secundo, ad informandum actum sustinendi, vel aggrediendi, timendi, uel

Apostolus ad Roman. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad saluam. & 1. Io. 3. dicitur, quod nos debemus pro fratribus animas nostras ponere. ergo martyrium non pertinet ad perfectionem.

2. Praterea. Ad maiorem perfectionem uidetur pertinere, quod aliquis det Deo animam, quod fit per obedientiam, quam quod Deo det proprium corpus, quod fit per martyrium. unde Greg. dicit ulti. moral. quod obedien-

audedi &c. Oportet namque sustinere quando, sicut, ubi, &c. oportet. Quocirca enim horum defuerit, deficit fortitudinis ratio. Nec refert in proposito, an sint bonitates diuersarum, aut eiu dem rationis istarum. Eadem namque ratio est si pericula mortis reddantur bona propter fortitudinem bonum, puta, quia directe imminent, ut auferat fortitudinis uirtute ab homine: & sic bonitas fortitudinis bonificaret materiam, & actum fortitudinis. Vel si pericula reddantur bona propter iustitiam bonum, puta, si directe imminant ut deleatur iustitia: & sic alterius rationis erit bonitas materiae, scilicet iustitia, & bonitas actus, scilicet fortitudo, nihil inquam refert ad propositum utro modo contingat: fat enim est proposito utranque bonitatem requiri ad fortitudinis exercitium. Et quoniam actus dependet ex obiecto, consequens est ut fortitudinis actus formatus ex bonitate obiecti dependeat ut materia circa quam est. Et propterea in littera dicitur, quod tolerare mortem ut est actus fortitudinis, non est secundum se laudabile, ut ly secundum se, denotat praecisionem a bonitate materiae circa quam est: quoniam seclusa per intellectum conditionalem saltem, bonitate materiae circa quam est, tolerare mortem quantumcumque ad fortitudinem referatur, non est laudabile. Ita siquidem conditionalis est uera, Si fortis tolerare mortem non bonam secundum finem materiae circa quam, non esset laudabilis. Intendit igitur auctor, quod martyrium relatum ad fortitudinem dependet ex bonitate bonificante mortem illiusque pericula, ita quod sine tali bonitate materiae, martyrium non esset laudabile: & hoc sufficit ad motum dubium. Sed quoniam in littera subditur, quod huiusmodi bonum bonificans materiam, in quod ordinatur martyrium relatum ad fortitudinem, consistit in actu uirtutis, & quod actus ille cum sit finis, est melior actu fortitudinis: ideo uidentur esse si ueritaretur, aut particulariter uerum est, quod bonum bonificans materiam fortitudinis sit finis fortitudinis melior ipsa: hoc enim erit respondere dubio in precedenti articulo in responsione ad primum, & declarare simul haec, & prius dicta, argue similia. Sciendum est ergo, quod aliter est dicendum si omnino ueritaretur de fide bonificante materiam fortitudinis loquimur, & aliter si de eodem regulariter sermo est.

Ad cuius euidentiam recolere oportet, quod fortitudo est triplex, scilicet monastica, politica, & gratuita. Monastica uocatur fortitudo absolute, ut scilicet bonum fortis est: publica uero ut a legali iustitia imperatur, & ad commune bonum ordinatur: gratuita autem uel eade ut a charitate imperatur, uel quae infusa est. Inter quas in proposito haec differentia est, quod bonum bonificans materiam fortitudinis politicae est formaliter determinatum, quia iustitia legalis est: & similiter determinatum est bonificans materiam fortitudinis gratuita, quia iustitia fidei est, ut clare habes de his duobus in artic. precedenti in responsione ad primum: bonum autem bonificans materiam fortitudinis monasticae non est determinatum, quia potest esse bonum cuiusque uirtutis ipse fortis: quo fit ut aliter se habeat fortitudo monastica ad tolerandum mortem propter castitatem, & similia, & aliter politica atque gratuita: quoniam castitas ad bonificandum pericula mortis respectu fortitudinis monasticae concurrens formaliter, ut proprius materiae finis: ad bonificandum uero eadem pericula respectu fortitudinis politicae, sic se habet formaliter, quod tamen est materia iustitiae legalis, ac per hoc non ipsa absolute, sed ipsa ut ordinata per legalem iustitiam ad commune bonum est finis bonificans materiam. Et propter hoc dictum est, quod finis bonificans materiam politicae fortitudinis est determinatus formaliter: & similiter castitas ut ordinata ad iustitiam, quae est per fidem, & dilectionem Dei, est bonificans materiam fortitudinis gratuita: ac per hoc finis bonificans materiam gratuita fortitudinis est formaliter determinatus, ex quibus sequitur differentia soluens difficultatem motam. Nam ex his sequitur, quod in fortitudine tam politica, quam gratuita vnus & idem finis formalis, est fortitudinis ex parte materiae, & ex parte actus, licet diuersimode:

Ad cuius euidentiam recolere oportet, quod fortitudo est triplex, scilicet monastica, politica, & gratuita. Monastica uocatur fortitudo absolute, ut scilicet bonum fortis est: publica uero ut a legali iustitia imperatur, & ad commune bonum ordinatur: gratuita autem uel eade ut a charitate imperatur, uel quae infusa est. Inter quas in proposito haec differentia est, quod bonum bonificans materiam fortitudinis politicae est formaliter determinatum, quia iustitia legalis est: & similiter determinatum est bonificans materiam fortitudinis gratuita, quia iustitia fidei est, ut clare habes de his duobus in artic. precedenti in responsione ad primum: bonum autem bonificans materiam fortitudinis monasticae non est determinatum, quia potest esse bonum cuiusque uirtutis ipse fortis: quo fit ut aliter se habeat fortitudo monastica ad tolerandum mortem propter castitatem, & similia, & aliter politica atque gratuita: quoniam castitas ad bonificandum pericula mortis respectu fortitudinis monasticae concurrens formaliter, ut proprius materiae finis: ad bonificandum uero eadem pericula respectu fortitudinis politicae, sic se habet formaliter, quod tamen est materia iustitiae legalis, ac per hoc non ipsa absolute, sed ipsa ut ordinata per legalem iustitiam ad commune bonum est finis bonificans materiam. Et propter hoc dictum est, quod finis bonificans materiam politicae fortitudinis est determinatus formaliter: & similiter castitas ut ordinata ad iustitiam, quae est per fidem, & dilectionem Dei, est bonificans materiam fortitudinis gratuita: ac per hoc finis bonificans materiam gratuita fortitudinis est formaliter determinatus, ex quibus sequitur differentia soluens difficultatem motam. Nam ex his sequitur, quod in fortitudine tam politica, quam gratuita vnus & idem finis formalis, est fortitudinis ex parte materiae, & ex parte actus, licet diuersimode: